

Borek, Jolanta

Rynek pracy w województwie mazowieckim

Rocznik Żyrardowski 8, 349-383

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jolanta Borek

Rynek pracy w województwie mazowieckim

Wstęp

Rynek pracy można badać w ujęciu globalnym (np. rynek pracy UE¹), krajowym², regionalnym³ i lokalnym⁴. Każdy z tych rynków ma bowiem swoją specyfikę, na którą składają się zasoby demograficzne, a zwłaszcza zasoby pracy i ich skłonność do mobilności przestrzennej; miejsca pracy i tworzące je podmioty gospodarcze oraz inwestycje (nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw i samorządów).

Analizując sytuację na rynku pracy w województwie mazowieckim, należy pamiętać o kształtujących ją ekonomiczno-społecznych uwarunkowaniach zewnętrznych (wpływ sytuacji gospodarczej w kraju, Europie, ale i na świecie), dotyczących m.in. poziomu wzrostu gospodarczego, wielkości eksportu, migracji zarobkowych itp.

Jak już wspomniano, przedmiotem niniejszego opracowania jest rynek pracy województwa mazowieckiego w latach 2002–2008. Jest to okres interesujący z uwagi na zachodzące wówczas zmiany zarówno na krajowym, jak i regionalnym rynku pracy. W roku 2004 Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, co pociągnęło za sobą określone konsekwencje gospo-

---

¹ K. Wach, *Europejski rynek pracy*, Oficyna a Wolters Kluwer Business, Kraków 2007.

² E. Kwiatkowski, A. Roguż, *Regionalne zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy w Polsce*, [w:] E. Kwiatkowski (red.), *Zróżnicowanie rozwoju polskich regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008, s. 193–215.

³ A. Rajkiewicz, *Mazowiecki rynek pracy*, [w:] M. Janoś-Kresło (red.), *Finanse. Bankowość. Ubezpieczenia*, Zeszyt Naukowy 2001, nr 4, Wyższa Szkoła Finansów i Bankowości w Radomiu; E. Wroniewski, *Rynek pracy w województwie mazowieckim, ze szczególnym uwzględnieniem południowo-zachodniego Mazowsza*, [w:] W. Rakowski, (red.), *Lokalny rynek pracy w realiach powiatu żyrardowskiego. Materiały z konferencji naukowej w WSRL 10 maja 2005*, Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego w Żyrardowie, Żyrardów 2007, s. 19–27.

⁴ J. Maciejski, *Rynek pracy powiatu żyrardowskiego w 2005 roku* (synteza), [w:] W. Rakowski (red.), *Lokalny rynek pracy...*, s. 13–18; S. Niewiadomski, *Specyficzne cechy rynku pracy powiatu żyrardowskiego*, [w:] W. Rakowski (red.), *Lokalny rynek pracy ...*, s. 9–12; W. Rakowski, *Zasoby pracy powiatu...*, s. 45–56.

darczo-społeczne. Znalazły one swoje odzwierciedlenie między innymi właśnie w sytuacji panującej na krajowym, a tym samym regionalnych i lokalnych rynkach pracy. Niektóre państwa członkowskie Unii Europejskiej otworzyły bowiem dla Polaków swoje rynki pracy, co umożliwiło części mieszkańców naszego kraju podjęcie pracy na ich obszarze. Przyczyniło się to naturalnie do nasilenia procesu emigracji zarobkowych mieszkańców naszego kraju (głównie do Irlandii, Wielkiej Brytanii Włoch, Holandii oraz Szwecji⁵) oraz względnej poprawy sytuacji na rodzimym rynku pracy⁶. Patrząc jednak szerzej na procesy migracji zarobkowych i ich konsekwencje, nie można pominąć tego, że dla części Polaków była to tylko szansa „przejściowa”, którą utracili w związku z zaostrzającym się kryzysem gospodarczym, mającym miejsce w pierwszej dekadzie XXI wieku. Świadczą o tym zarówno dane statystyczne⁷, jak i wyniki badań potwierdzające występowanie reemigracji zagranicznych i wskazujące, że rola zagranicznych emigracji zarobkowych w kształtowaniu procesów zachodzących na rynku pracy województwa mazowieckiego maleje⁸. Mogło to naturalnie nasilać problemy z pozyskaniem pracy na obszarze, który i tak charakteryzował się wówczas niedostatecznie stabilną, a zarazem zróżnicowaną wewnątrznie sytuacją gospodarczą (która jak wiadomo ma istotny wpływ na kształtowanie się poziomu bezrobocia⁹) i deficytem miejsc pracy.

Jak już wspomniano, badaniami objęto województwo mazowieckie i tworzące go podregiony. Województwo mazowieckie powstało w 1999 roku, w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju, w konsekwencji którego z 49 województw utworzono 16. Województwo powstało w drodze połączenia (z pewnymi przesunięciami) obszarów dawnych województw: ciechanowskiego i płockiego, ostrołęckiego i siedleckiego, radomskiego i warszawskiego łącznie z Warszawą.

W skład województwa mazowieckiego (wg stanu na koniec 2007 roku) wchodziło sześć podregionów: ciechanowsko-płocki, ostrołęcko-siedlecki, radomski, miasto Warszawa, warszawski wschodni i warszawski zachodni. W ramach administracyjnych województwa leżało wówczas 7315 sołectw, tworzonych przez 8684 miejscowości wiejskie oraz 85 miast. Było

⁵ Narodowy Bank Polski, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim* (IV edycja – maj 2008, s. 18; VII edycja – listopad 2009, s. 21).

⁶ K. Wach, *Europejski rynek pracy...*, op.cit.; J. Grabowska-Lusińska, M. Okólski, *Emigracja ostatnia*, Scholar, Warszawa 2009.

⁷ GUS, *Roczniki statystyczne województw (z lat 2003–2009)*.

⁸ Narodowy Bank Polski, Oddział Okręgowy w Warszawie, *Badanie rynku pracy...* VII edycja, op.cit., s. 22).

⁹ M. Burda, Ch. Wyplosz, *Makroekonomia. Podręcznik Europejski*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 20.

to województwo o największej powierzchni (35,6 tys. km², co stanowiło 11,4% powierzchni kraju), największej liczbie ludności (5188,5 tys., co stanowiło 13,6% ludności kraju) oraz największej, wśród województw, liczbie powiatów (37) i gmin (314). Jego cechą charakterystyczną było też najwyższe, wśród pozostałych województw dodatnie saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych (14834, tj. 2,9 na 1000 ludności), największy odsetek pracujących (16,5%, tj. 427,6 na 1000 ludności), najwyższa wartość nakładów inwestycyjnych (8023 zł na 1 mieszkańca per capita), a także najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (3418,86 zł) i jedna z najniższych stóp bezrobocia rejestrowanego (8,7%, co sytuowało województwo mazowieckie na 3 pozycji, po wielkopolskim – 7,8% i małopolskim – 8,7%)¹⁰.

Pomimo tego, że województwo mazowieckie pozytywnie wyróżniało się wśród innych województw pod względem sytuacji panującej na rynku pracy, to jednak kondycja tworzących go podregionów, powiatów i gmin była (i jest) przestrzennie zróżnicowana¹¹. To z kolei sugeruje, że przestrzennie zróżnicowane były też zasoby pracy, liczba i struktura miejsc pracy oraz bezrobocie.

Celem badań podjętych w niniejszym opracowaniu jest ukazanie stanu oraz przestrzennego zróżnicowania zasobów demograficznych, aktywności ekonomicznej ludności, liczby i struktury miejsc pracy oraz bezrobocia w województwie mazowieckim (w latach 2002–2008).

Podstawą badania wymienionych aspektów mazowieckiego rynku pracy są dane źródłowe, pochodzące z prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny Banku Danych Regionalnych, dane z Oddziału Mazowieckiego Krajowego Urzędu Pracy oraz przeprowadzonego w roku 2002 Narodowego Spisu Powszechnego¹².

---

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw*, Warszawa 2008, s. 36–39.

¹¹ Przemówienie dr. Adama Struzika, Marszałka Województwa Mazowieckiego, [w:] *Procesy dostosowawcze województwa mazowieckiego do nowych warunków otoczenia* (materiały konferencyjne), Wyższa Szkoła Rozwoju Lokalnego, Żyrardów 2005, s. 9.

¹² Należy tu podkreślić, że analiza danych opisujących sytuację na rynku pracy wymaga zachowania pewnej ostrożności z uwagi na to, że nie odzwierciedlają one w pełni panujących tam realiów (dotyczy to np. liczby osób pracujących, zatrudnionych – s. 15). Nie mniej jednak, podejmując próby analizy tych kwestii skazani jesteśmy na dane oficjalne, toteż stanowią one podstawę niniejszego opracowania.

1. Zasoby demograficzne województwa mazowieckiego

Jeden z podstawowych elementów rozwoju społeczno-gospodarczego stanowią zasoby ludzkie¹³. Zmiany zachodzące w liczbie ludności, jej strukturze wiekowej i strukturze wykształcenia odzwierciedlają proces przekształceń strukturalnych ludności, które podobnie jak sama struktura, wpływają na kształtowanie sytuacji gospodarczej i sytuacji panującej na rynku pracy¹⁴.

Z dostępnych danych statystycznych wynika, że w roku 2008 na terenie województwa mazowieckiego zamieszkiwało 13,6% ludności całego kraju (podczas gdy w roku 2002 było to 13,4%, co oznacza, że w latach 2002–2008 odsetek ten wzrósł o 0,2%). Największy odsetek ludności województwa mazowieckiego zamieszkiwał w Warszawie (32,9%), ponaddwukrotnie mniej ludności zamieszkiwało w podregionach: warszawskim wschodnim (14,5%), ostrołęcko-siedleckim (14,4%) i warszawskim zachodnim (14,3%). Jeszcze mniej w podregionie ciechanowsko-płockim (12,0%) i radomskim (11,5%).

Analiza danych dotyczących liczby ludności w latach 2002–2008 wskazuje też, że podczas gdy liczba ludności Polski uległa pomniejszeniu, to liczba ludności województwa mazowieckiego wzrosła. Było to głównie spowodowane wzrostem liczby ludności w podregionach centralnych, tj. warszawskim zachodnim i wschodnim (bezpośrednio sąsiadujących i będących pod silnym wpływem Warszawy) oraz samej Warszawy. W pozostałych podregionach województwa mazowieckiego nastąpił w badanym okresie ubytek ludności, największy w podregionie radomskim, nieco mniejszy w podregionach ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim (tab. 1).

Województwo mazowieckie wyróżniało się również na tle kraju pod względem struktury wiekowej ludności. Względnie mniejszy był bowiem udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie

¹³ Struktura demograficzna i zachodzące w jej zakresie zmiany stawiają ponadto określone wyzwania dla polityki społecznej i ludnościowej; szerzej na ten temat: J.Z. Holzer, *Demografia*, PWN, Warszawa 1994; S.R. Domański, *Kapitał ludzki a wzrost gospodarczy*, PWN, Warszawa 1993.

¹⁴ Szerzej na ten temat: A. Jagielski, *Geografia ludności*, PWN, Warszawa 1977; A. Jelonk, *Regiony demograficzne Polski*, Zeszyty Naukowe UJ, Prace geograficzne, z. 30, Kraków 1971; J.Z. Holzer, *Transformacja demograficzna a zadania dla polityki społecznej i ludnościowej*, [w:] *Polityka społeczna globalna i lokalna*, SGH Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa 1999, s. 45–60; J.Z. Holzer, *Demograficzne uwarunkowania polityki społecznej*, [w:] A. Kurzynowski (red.), *Polityka społeczna*, SGH Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa 2006, s. 21–36.

ludności, większy był natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym. Struktura wiekowa ludności zamieszkującej województwo mazowieckie była przy tym przestrzennie zróżnicowana. Ludność zamieszkującą podregiony ostrołęcko-siedlecki, ciechanowsko-płocki, radomski oraz warszawski wschodni wyróżniał względnie duży (ponad dwudziestoprocentowy) udział osób w wieku przedprodukcyjnym w jej ogólnej liczbie. Odsetek ten był relatywnie niższy w podregionie warszawskim zachodnim, a najniższy w Warszawie (gdzie był niższy względem podregionu ostrołęcko-siedleckiego aż o 7,2 pp.). Z kolei w Warszawie największy, wśród podregionów, był odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. W stosunku do podregionu warszawskiego wschodniego, charakteryzującego się najmniejszym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, był on wyższy o 5,6 pp. Biorąc natomiast pod uwagę ludność w wieku produkcyjnym, to największym jej udziałem w ogólnej liczbie ludności charakteryzowała się Warszawa i podregion warszawski zachodni, najniższy był on w podregionie ostrołęcko-siedleckim (niższy o 2,8 pp. względem Warszawy). Należy też zauważyć, że podczas gdy w Warszawie (wyróżniającej się wśród pozostałych podregionów relatywnie najlepszą sytuacją w zakresie dostępu do pracy) nastąpił niewielki ubytek osób będących w wieku produkcyjnym (zasoby pracy), to w pozostałych podregionach odsetek ludności w wieku produkcyjnym wzrósł. Różnica w tym zakresie pomiędzy Warszawą a podregionem ciechanowsko-płockim wynosiła 2,5 pp., ostrołęcko-siedleckim (3,5 pp.), radomskim (3,2 pp.), warszawskim wschodnim (2,1 pp.), a nawet warszawskim zachodnim (1,5%) – tab. 1. Wzrost odsetka osób będących w wieku produkcyjnym na terenach charakteryzujących się przewagą podaży zasobów pracy nad istniejącym na nią popytem mógł się z kolei przyczynić do nasilenia problemów z pozyskaniem zatrudnienia.

Dostępne dane statystyczne wskazują, że stosunkowo duży wpływ na kształtowanie się rzeczywistej liczby ludności i jej przestrzenne rozmieszczenie na obszarze województwa mazowieckiego w latach 2002–2008 miały migracje. Przyrost naturalny był bowiem w województwie mazowieckim w latach 2002–2008 relatywnie niski, niższy względem kraju (choć podobnie jak w kraju charakteryzował się tendencją wzrostową) – tab. 2. Niezależnie od tego liczba ludności zamieszkującej województwo mazowieckie wzrosła (podczas gdy w kraju uległa pomniejszeniu), co w znacznej mierze było właśnie konsekwencją stale utrzymującego się (choć z tendencją malejącą) dodatniego salda migracji (tab. 3).

Tabela 1. Liczba ludności ogółem i jej struktura wiekowa (w %)

Jednostka terytorialna	Liczba ludności	2002	2005	2008	Wzrost/spadek w % / p.p.
Polska	ogółem, w tym w wieku:	38 218 531	38 157 055	38 135 876	-0,2%
	przedprodukcyjnym	22,7	20,6	19,3	-3,4 p.p.
	produkcyjnym	62,2	64,0	64,5	+2,3 p.p.
	poprodukcyjnym	15,1	15,4	16,2	+1,1 p.p.
województwo mazowieckie	ogółem, w tym z wieku:	5 128 623	5 157 729	5 204 495	+1,5%
	przedprodukcyjnym	21,4	19,7	18,8	-2,5p.p.
	produkcyjnym	62,0	63,5	63,8	+1,8p.p.
	poprodukcyjnym	16,6	16,8	17,4	+0,7p.p.
Podregiony					
ciechanowsko-płocki	ogółem, w tym w wieku:	630 529	627 263	624 185	-1,0%
	przedprodukcyjnym	24,4	22,4	20,9	-3,5 p.p.
	produkcyjnym	60,5	62,4	63,1	+2,6 p.p.
	poprodukcyjnym	15,0	15,2	16,0	+0,9 p.p.
ostrołęcko-siedlecki	ogółem, w tym w wieku:	755 904	751 163	748 481	-1,0%
	przedprodukcyjnym	25,9	23,6	21,9	-4,0 p.p.
	produkcyjnym	58,4	60,6	62,0	+3,6 p.p.
	poprodukcyjnym	15,7	15,8	16,1	+0,4 p.p.
radomski	ogółem, w tym w wieku:	630 213	625 434	622 173	-1,3%
	przedprodukcyjnym	24,6	22,4	20,7	-3,9p.p.
	produkcyjnym	59,9	62,0	63,2	+3,3p.p.
	poprodukcyjnym	15,5	15,6	16,1	+0,6p.p.
miasto Warszawa	ogółem, w tym w wieku:	1 688 194	1 697 596	1 709 781	+1,3%
	przedprodukcyjnym	15,7	14,7	14,7	-1,0 p.p.
	produkcyjnym	64,9	65,6	64,8	-0,1 p.p.
	poprodukcyjnym	19,5	19,8	20,6	+1,1 p.p.
warszawski wschodni	ogółem, w tym w wieku:	721 838	735 062	756 745	+4,8%
	przedprodukcyjnym	23,9	22,1	21,2	-2,7 p.p.
	produkcyjnym	61,5	63,2	63,8	+2,3 p.p.
	poprodukcyjnym	14,6	14,7	15,0	+0,4 p.p.
warszawski zachodni	ogółem, w tym w wieku:	701 945	721 211	743 130	+5,9%
	przedprodukcyjnym	22,0	20,4	19,7	-2,3 p.p.
	produkcyjnym	62,7	64,1	64,3	+1,6 p.p.
	poprodukcyjnym	15,3	15,5	16,0	+0,7 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl, (ludność ogółem – w liczbach bezwzględnych, a udział poszczególnych grup wieku – w %).

Zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji były jednak na obszarze województwa mazowieckiego w objętym analizą okresie zróżnicowane. Jak już wspomniano, wzrost liczby ludności w województwie mazowieckim pozostawał w ścisłym związku ze wzrostem liczby ludności Warszawy i sąsiadujących z nią podregionów warszawskiego wschodniego i zachodniego. W podregionach tych nastąpił wzrost rzeczywistej liczby ludności niezależnie od tego, że przyrost naturalny był tam w całym objętym analizą okresie relatywnie niższy w stosunku do pozostałych podregionów województwa mazowieckiego (tab. 2). Należy jednak zauważyć, że było to możliwe dzięki temu, iż podregiony te charakteryzowały się dodat-

nim saldem migracji w przeciwieństwie do pozostałych podregionów województwa mazowieckiego (ostrołęcko-siedleckiego, ciechanowsko-płockiego i radomskiego) – tab. 3, w których to w latach 2002–2008 nastąpił ubytek ludności.

Tabela 2. Przyrost naturalny na 1 tys. ludności

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	-0,1	-0,1	0,9	+1,0
województwo mazowieckie	-0,9	-0,3	0,1	+1,0
Podregion				
ciechanowsko-płocki	0,5	-0,4	0,3	-0,2
ostrołęcko-siedlecki	1,0	0,5	1,2	+0,2
radomski	0,6	0,3	0,7	+0,1
miasto Warszawa	-0,3	-0,2	0,4	+0,1
warszawski wschodni	0,1	0,1	0,3	+0,2
warszawski zachodni	-0,2	0,0	0,2	0,0

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Ponieważ czynniki ekonomiczne, głównie w postaci problemów z pozyskaniem zatrudnienia są jednym z najczęstszych powodów migracji (z terenów biedniejszych do bogatszych)¹⁵, to można powiedzieć, że utrzymujący się odpływ ludności z podregionów ostrołęcko-siedleckiego, ciechanowsko-płockiego i radomskiego potwierdza występujące tam problemy z pozyskaniem zatrudnienia. Z kolei napływ ludności do Warszawy

Tabela 3. Saldo migracji ogółem (wewnętrznych i zewnętrznych) w liczbach

Jednostka administracyjna	Rok			Wzrost/spadek w %
	2002	2005	2008	
Polska	-17 948	-12 878	-14 865	-17,2
woj. mazowieckie	12 441	15 085	11 445	-8,0
Podregion				
ciechanowsko-płocki	-986	-1 278	-1 059	+7,4
ostrołęcko-siedlecki	-1 644	-1 962	-1 539	-6,4
radomski	-1 302	-1 264	-1 151	-11,6
miasto Warszawa	6 413	8 282	3 897	-39,2
warszawski wschodni	3 453	4 672	5 190	+50
warszawski zachodni	6 507	6 635	6 107	-6,2

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

¹⁵ Szerzej na ten temat: T. Michalski, E. Scholubiak-Borchert, *Geografia*, PWN 2002; A. Zielińska, *Sytuacja na rynku pracy...*, op.cit., s. 89–90; W. Rakowski, *Rozwój ludności...*, op.cit., s. 17.

i sąsiadujących z nią podregionów potwierdza atrakcyjność (chłonność) rynku pracy aglomeracji warszawskiej. Można też przypuszczać, że wzrost liczby ludności w podregionach sąsiadujących z Warszawą może być po części konsekwencją przenoszenia się mieszkańców Warszawy na tereny podmiejskie, a być może również konsekwencją osiedlania się na tych terenach (z uwagi na niższe koszty osadnictwa) ludzi napływających do Warszawy w poszukiwaniu zatrudnienia.

Województwo mazowieckie, na tle kraju, wyróżniało się też nieco mniejszym udziałem mężczyzn, a tym samym relatywnie większym udziałem kobiet w ogólnej liczbie mieszkańców. W większości podregionów województwa mazowieckiego udział procentowy kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców był zbliżony; udział kobiet oscylował w granicach (51,0–52,0%), a mężczyzn w granicach (48,0–49,0%). Na tym tle wyróżniała się jednak Warszawa, gdzie udział kobiet kształtował się na poziomie 54,0% (w 2008 r.), co oznacza, że mieszkańców Warszawy płci żeńskiej było wówczas o 8,0% więcej niż mieszkańców płci męskiej. Ogólnie w latach 2002–2008 we wszystkich podregionach, z wyjątkiem Warszawy i radomskiego, miał miejsce ubytek mężczyzn, co może być konsekwencją ich migracji zarobkowych oraz pozostawać w związku z transformacją demograficzną, charakteryzującą się rosnącym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności oraz względnie krótszą przeciętną długością trwania życia mężczyzn.

Tabela 4. Udział % mężczyzn i kobiet w ogólnej liczbie ludności

Jednostka administracyjna	Udział %	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
		2002	2005	2008	
Polska	mężczyzn	48,4	48,4	48,3	-0,1
	kobiet	51,6	51,6	51,7	+0,1
województwo mazowieckie	mężczyzn	48,0	47,9	47,8	-0,2
	kobiet	52,0	52,1	52,2	+0,2
Podregion					
ciechanowsko-płocki	mężczyzn	49,0	49,1	48,8	-0,2
	kobiet	51,0	50,9	51,2	+0,2
ostrolęcko-siedlecki	mężczyzn	49,6	49,5	48,5	-1,1
	kobiet	50,4	50,5	51,5	+1,1
radomski	mężczyzn	49,0	49,0	49,0	0,0
	kobiet	51,0	51,0	51,0	0,0
miasto Warszawa	mężczyzn	46,2	46,1	46,0	+0,2
	kobiet	53,8	53,9	54,0	+0,2
warszawski wschodni	mężczyzn	48,7	48,6	48,5	-0,2
	kobiet	51,3	51,4	51,5	+0,2
warszawski zachodni	mężczyzn	48,2	48,1	48,0	-0,2
	kobiet	51,8	51,9	52,0	+0,2

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Województwo mazowieckie charakteryzowało się ponadto relatywnie większym, w stosunku do kraju, udziałem ludności miejskiej w jej ogólnej liczbie. Udział ten był jednak dalece zróżnicowany w poszczególnych podregionach województwa mazowieckiego. Ludność miejska stanowiła naturalnie 100,0% mieszkańców Warszawy, przeważała też w podregionie warszawskim wschodnim (było jej w roku 2008 o 6,0% więcej niż ludności wiejskiej). Podregion warszawski zachodni charakteryzował się w tym zakresie względną równowagą (ludności miejskiej w roku 2008 było mniej względem ludności wiejskiej tylko o 1,0%), podobnie jak podregion radomski (gdzie udział ludności miejskiej i wiejskiej miał się jak 1:1). Zdecydowaną przewagą ludności wiejskiej charakteryzował się natomiast podregion ostrołęcko-siedlecki (stanowiła ona o 24,2% więcej niż ludności miejskiej) oraz ciechanowsko-płocki (gdzie ludności wiejskiej było wówczas o 7,8% więcej niż miejskiej). Uwagę zwracają też zmiany zachodzące w strukturze zamieszkania ludności. W objętym analizą okresie w podregionie ciechanowsko-płockim, radomskim oraz warszawskim zachodnim nastąpił niewielki ubytek ludności zamieszkującej miasta, z kolei w podregionach ostrołęcko-siedleckim i warszawskim wschodnim odnotowano wówczas nieznaczny wzrost ludności miejskiej w jej ogólnej licznie (tab. 5).

Tabela 5. Udział % ludności miejskiej i wiejskiej w jej ogólnej liczbie

Jednostka administracyjna	Udział % ludności zamieszkującej	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
		2002	2005	2008	
Polska	w miastach	61,4	61,1	60,8	-0,6
	na wsi	38,6	38,9	39,2	+0,6
województwo mazowieckie	w miastach	64,5	64,6	64,5	0,0
	na wsi	35,5	35,4	35,5	0,0
Podregion					
ciechanowsko-płocki	w miastach	46,3	46,3	46,1	-0,2
	na wsi	53,7	53,7	53,9	+0,2
ostrołęcko-siedlecki	w miastach	37,5	37,8	37,9	+0,4
	na wsi	62,5	62,2	62,1	-0,4
radomski	w miastach	50,5	50,3	50,0	-0,5
	na wsi	49,5	49,7	50,0	+0,5
miasto Warszawa	w miastach	100,0	100,0	100,0	0,0
	na wsi	0,0	0,0	0,0	0,0
warszawski wschodni	w miastach	52,7	52,8	53,0	+0,3
	na wsi	47,3	47,2	47,0	-0,3
warszawski zachodni	w miastach	49,7	49,8	49,3	-0,4
	na wsi	50,3	50,2	50,7	+0,4

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Województwo mazowieckie wyróżniało się na tle kraju pod względem struktury wykształcenia mieszkańców. Względnie większy był tam odsetek osób z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim, stosunkowo mniejszy był natomiast odsetek osób z wykształceniem podstawowym ukończonym. Sam obszar województwa był jednak pod tym względem dalece zróżnicowany. Warszawa, będąca dużym skupiskiem potencjału intelektualnego (który jest jednym z czynników sprawczych jej dynamicznego rozwoju gospodarczego i społecznego oraz wskaźnikiem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego¹⁶) wyróżniała się pod tym względem na tle województwa. Odsetek zamieszkujących tam osób z wykształceniem wyższym w wieku 13 lat i więcej był blisko czterokrotnie wyższy względem podregionu ostrołęcko-siedleckiego; ponadtrzykrotnie wyższy względem podregionu ciechanowsko-płockiego, blisko trzykrotnie wyższy względem podregionów radomskiego i warszawskiego wschodniego oraz ponaddwukrotnie wyższy względem podregionu warszawskiego zachodniego. Dystans dzielący pod tym względem Warszawę od pozostałych podregionów odzwierciedla też relatywnie większy odsetek zamieszkującej tam ludności, charakteryzującej się wykształceniem średnim, przy względnie mniejszym udziale osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz podstawowym ukończonym (tab. 6).

Tabela 6. Struktura wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej w świetle NSP 2002

Jednostka administracyjna	Wykształcenie (w %)				
	wyższe	policealne i średnie	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez.
Polska	10,0	32,1	23,7	30,4	3,8
woj. mazowieckie	13,8	34,4	18,1	26,9	3,8
Podregion					
ciechanowsko-płocki	7,4	28,1	23,3	35,4	5,7
ostrołęcko-siedlecki	6,9	26,1	23,5	36,8	6,7
radomski	8,8	29,3	22,2	34,4	5,3
miasto Warszawa	25,3	46,2	10,5	16,6	1,4
warszawski wschodni	8,9	32,8	23,3	30,8	4,2
warszawski zachodni	11,8	34,3	20,2	29,1	3,6

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Można przypuszczać (uwzględniając kierunki migracji mieszkańców województwa mazowieckiego – tab. 3), że korzystna struktura wykształcenia mieszkańców Warszawy jest w pewnej mierze efektem „drenażu

¹⁶ J. Aulaytner, *Edukacja i kreowanie kapitału ludzkiego*, [w:] A. Kurzynowski (red.), *Polityka społeczna...*, s. 75; J. Sikorska, *Konsumpcja. Warunki, zróżnicowania, strategie*, Wydawnictwo IFiS PAN, s. 111.

mózgów”. Względnie chłonny i atrakcyjny rynek pracy stolicy przyciąga bowiem osoby wykształcone, które upatrują tam szans na znalezienie dobrze rokującej pracy. Jest to zjawisko pozytywnie wpływające na rozwój Warszawy, a zarazem pogłębiające przepaść cywilizacyjną dzielącą Warszawę od podregionów zacofanych gospodarczo.

2. Zatrudnienie i miejsca pracy

Jak już wspomniano, praca ludzka odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju gospodarczym (wysokość wytworzonego PKB)¹⁷, a tym samym w rozwoju społecznym. Wielkość PKB jest bowiem czynnikiem, który decyduje zarówno o możliwościach inwestycyjnych, jak i możliwościach zaspokojenia potrzeb społecznych. Stąd też istotną sprawą, z punktu widzenia oceny sytuacji panującej na rynku pracy województwa mazowieckiego, jest zbadanie aspektów rynku pracy związanych z aktywnością ekonomiczną ludności i bezrobociem; liczbą i strukturą miejsc pracy oraz aktywnością w ich tworzeniu, a także kapitałem materialnym przedsiębiorstw i ponoszonymi przez nie nakładami inwestycyjnymi.

Analiza danych statystycznych wskazuje, że współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców województwa mazowieckiego był w latach 2003–2008 relatywnie wyższy względem kraju. W roku 2008 wyższy był też wskaźnik zatrudnienia. Ponadto wskaźniki te na terenie województwa mazowieckiego w objętym analizą okresie wzrastały nieco szybciej względem kraju (tab.7).

Tabela 7. Aktywność ekonomiczna mieszkańców ogółem powyżej 15 roku życia (w %)

Rok	Współczynnik/wskaźnik	Jednostka administracyjna	
		Polska	województwo mazowieckie
2003	współczynnik aktywności zawodowej (w %)	54,7	57,2
2005		54,9	56,1
2008		55,3	58,9
wzrost/spadek (w p.p.)		+0,6	+1,7
2003	wskaźnik zatrudnienia (%)	47,9	47,9
2005		47,8	47,8
2008		54,2	55,3
wzrost/spadek (w p.p.)		+6,3	+7,4

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

¹⁷ W. Rakowski, *Zmniejszanie czy zwiększanie się różnic regionalnych w Polsce w poziomie rozwoju gospodarczego*, [w:] W. Rakowski (red.), *Rocznik Żyrardowski*, t. VI., WSRL w Żyrardowie, Mazowieckie Towarzystwo Naukowe, Żyrardów 2008, s. 154.

Opierając się na danych pochodzących z przeprowadzonego w 2002 roku Narodowego Spisu Powszechnego, należy podkreślić, że zarówno współczynnik aktywności ekonomicznej, jak i wskaźnik zatrudnienia ludności (w wieku 15 lat i więcej) był wewnątrz województwa mazowieckiego przestrzennie zróżnicowany. Analiza danych charakteryzujących aktywność zawodową ludności zamieszkującej powiaty województwa mazowieckiego¹⁸, danych odzwierciedlających udział poszczególnych sektorów w tworzeniu miejsc pracy w podregionach województwa mazowieckiego (tab. 10) i sektorowej struktury zatrudnienia ludności (tab. 11) oraz informacji na temat liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców (tab. 8), a także wartości brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach i wielkości ponoszonych przez nie nakładów inwestycyjnych¹⁹ wskazuje przy tym, że wielkość tych wskaźników charakteryzujących aktywność ekonomiczną ludności pozostawała w związku nie tylko z poziomem rozwoju gospodarczego podregionów i aktywnością gospodarczą mieszkańców, ale i sektorową strukturą rynku pracy (oferowanych miejsc pracy i zatrudnienia). Stąd też znaczna część powiatów z podregionów charakteryzujących się relatywnie wyższym udziałem rolnictwa w tworzeniu miejsc pracy (tj. podregion ostrołęcko-siedlecki, ciechanowsko-płocki i radomski) charakteryzowała się względnie porównywalnymi, a nawet wyższymi współczynnikami aktywności ekonomicznej ludności względem podregionów charakteryzujących się relatywnie większym udziałem usług i przemysłu w sektorowej strukturze rynku pracy, np. względem Warszawy, która charakteryzowała się największą chłonnością rynku pracy w województwie mazowieckim. Współczynnik aktywności ekonomicznej kształtował się tam w roku 2002 na poziomie 57,6%, a wskaźnik zatrudnienia 49,8%. Z kolei w typowo rolniczym powiecie zwoleńskim (podregion radomski), współczynnik aktywności zawodowej był względem Warszawy wyższy o 3,5 p.p., a wskaźnik zatrudnienia o 0,6 p.p.

Jak już wspomniano, o liczbie dostępnych miejsc pracy decyduje liczba i wielkość podmiotów gospodarczych (wyrażona liczbą zatrudnionych osób/oferowanych miejsc pracy). Uwagę zwraca fakt, że średnia liczba podmiotów gospodarczych, przypadająca na 10 tys. mieszkańców była w województwie mazowieckim zarówno w roku 2002, jak 2008 wyższa względem kraju (o 21,1%). Województwo było jednak zróżnicowane przestrzennie. Największą, pod tym względem, aktywnością charakteryzowała

¹⁸ Szczegółowe dane na ten temat zawarte są w: *Powiaty w Polsce*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, s. 301 (dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań).

¹⁹ Tamże; s. 626–627 i 616–617.

się Warszawa, gdzie liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców była najwyższa wśród podregionów województwa mazowieckiego, zarówno w roku 2002, jak i 2008. Względnie wysoką ich liczbą charakteryzował się również podregion warszawski zachodni, nieco niższą warszawski wschodni. Najmniejszą charakteryzowały się natomiast podregion ciechanowsko-płocki i ostrołęcko-siedlecki, nieco wyższą podregion radomski (tab. 8).

W badanym okresie wzrósł też dystans dzielący pod tym względem Warszawę od pozostałych podregionów. Świadczy o tym zróżnicowana przestrzennie wielkość przyrostu liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Analizując stosunek tej wielkości w poszczególnych podregionach do Warszawy w latach 2002–2008, dostrzec należy, że największy dystans dzielił w tym zakresie od Warszawy podregion ciechanowsko-płocki, ostrołęcko-siedlecki i radomski, nieco mniejszy podregion warszawski wschodni, zaś najmniejszy podregion warszawski zachodni. Wskazują na to dane, z których wynika, że:

- liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców w podregionie warszawskim zachodnim stanowiła 69,5% wartości dla Warszawy w roku 2002 i 67,9% w roku 2008,
- w podregionie warszawskim wschodnim było to 58,8% w roku 2002 i 53,6% w roku 2008,
- w podregionie radomskim było to 50,8% w roku 2002 i 44,6% w roku 2008,
- w podregionie ostrołęcko-siedleckim było to stosownie 47,8% w roku 2002 i 39,4% w roku 2008.
- w podregionie ciechanowsko-płockim liczba ta w roku 2002 stanowiła 44,8%, a w roku 2008 było to już tylko 37,1% (tab. 8).

Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców

Jednostka administracyjna	Rok			Wzrost/spadek w %
	2002	2005	2008	
Polska	907,1	947,5	985,2	+8,6
woj. mazowieckie	1080	1167	1248	+15,6
Podregion				
ciechanowsko-płocki	696,8	668,3	702,8	+0,2
ostrołęcko-siedlecki	743,4	716,1	747,5	+0,3
radomski	789,4	804,1	845,8	+7,1
miasto Warszawa	1554,5	1755,8	1896,6	+22,0
warszawski wschodni	914,3	963,8	1016,5	+11,2
warszawski zachodni	1080	1203,7	1287,8	+19,2

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Podregiony województwa mazowieckiego różniły się też znacznie pod względem nakładów inwestycyjnych ponoszonych przez przedsiębiorstwa. Na przykład w roku 2007 w Polsce nakłady te w przeliczeniu na jednego mieszkańca (*per capita*) kształtowały się na poziomie 3126 zł, a w województwie mazowieckim 5256 zł. Należy przy tym zwrócić uwagę, że o wyższych nakładach ponoszonych przez przedsiębiorstwa w województwie mazowieckim zdecydowała głównie wielkość nakładów ponoszonych przez przedsiębiorstwa warszawskie, gdzie kształtowały się one na poziomie 11252 zł/1 mieszkańca (*per capita*), co oznacza, iż stanowiły równowartość 3,6-krotnej średniej wartości w kraju, a tym samym sytuowały pod tym względem Warszawę na pierwszej pozycji w kraju (i naturalnie w województwie mazowieckim). Nakłady te kształtowały się wówczas w pozostałych podregionach następująco:

- w warszawskim na poziomie 2868 zł/1 mieszkańca (*per capita*), co stanowiło 25,5% ich wielkości w Warszawie i 91,7% ich wielkości w kraju,
- w ciechanowsko-płockim na poziomie 2877 zł/1 mieszkańca (*per capita*), co stanowiło 25,6% ich wielkości w Warszawie i 92,0% ich wielkości w kraju,
- w ostrołęcko-siedleckim na poziomie 1722 zł/1 mieszkańca (*per capita*), co stanowiło 15,3% ich wielkości w Warszawie i 55,1% ich wielkości w kraju,
- w radomskim na poziomie 1397 zł/1 mieszkańca (*per capita*), co stanowiło 12,4% ich wielkości w Warszawie i 44,7% ich wielkości w kraju²⁰.

Podregiony województwa mazowieckiego różniły się też pod względem wartości brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach. Podczas gdy średnia wartość w kraju (wyrażona w cenach bieżących), kształtowała się w roku 2007 na poziomie 30002 zł/mieszkańca, to w województwie mazowieckim była ona wyższa o 85,5% i przyjmowała wartość 55639 zł/mieszkańca. Podobnie jak w przypadku wielkości nakładów inwestycyjnych, względnie wyższa wartość środków trwałych w województwie mazowieckim pozostawała w związku z silną pozycją Warszawy, gdzie kształtowała się ona na poziomie 118 456 zł/mieszkańca. Blisko trzykrotnie niższą, względem Warszawy, wartością brutto środków trwałych charakteryzował się podregion ciechanowsko-płocki – 39 883 zł/mieszkańca (gdzie ich względnie wysoka wartość pozostaje w związku z działającym tam przemysłem petrochemicznym). Czteroióskrotnie niższą ich wartością charakteryzował się podregion warszawski (26 249 zł/mieszkańca). Natomiast w podregionach rolniczych, tj. w radom-

²⁰ *Rocznik statystyczny województw*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008, s. 122–123.

skim blisko sześciokrotnie niższa (19 747 zł/mieszkańca), a w ostrołęcko-siedleckim ośmiokrotnie niższa (14 690 zł/mieszkańca)²¹.

Rynek pracy województwa mazowieckiego wyróżniał się też na tle kraju pod względem struktury uwzględniającej wielkość podmiotów gospodarczych wyrażoną liczbą zatrudnionych pracowników. W roku 2008 w województwie mazowieckim było relatywnie więcej, względem kraju, przedsiębiorstw bardzo małych, zatrudniających do 9 osób²² w ogólnej liczbie działających tam przedsiębiorstw (w kraju – 94,97%, a w województwie mazowieckim – 95,30%). Relatywnie więcej było też względem kraju przedsiębiorstw dużych, zatrudniających od 250 do 999 osób (w kraju – 0,11%, a w województwie mazowieckim – 0,13%) oraz zatrudniających 1000 i więcej osób (w kraju – 0,02%, a w województwie mazowieckim – 0,04%) – tab. 9.

Struktura rynku pracy była też zróżnicowana w ramach samego województwa mazowieckiego. Uwagę zwraca Warszawa, w której relatywnie duży, względem pozostałych podregionów, był udział firm średnich, dużych i bardzo dużych firm (50–249 osób – 0,85%, 250–999 osób – 0,18% i 1000 i więcej osób – 0,07%). Najgorzej w tym zakresie przedstawia się struktura rynku pracy w podregionie radomskim, gdzie udział firm zatrudniających 50–249 osób kształtował się na poziomie 0,65%, 250–999 osób – 0,07% i 1000 i więcej osób – 0,01% oraz w podregionie ostrołęcko-siedleckim, gdzie udział firm zatrudniających 50–249 osób kształtował się na poziomie 0,61%, 250–999 osób – 0,06% i 1000 i więcej osób – 0,02% (tab. 9).

Zróżnicowane przestrzennie były też przemiany zachodzące w latach 2002–2008 w strukturze rynku pracy. Podczas gdy w Polsce ogólna liczba podmiotów gospodarczych zmniejszyła się wówczas o 0,8%, to w województwie mazowieckim wzrosła aż o 17,2%. Przyczynił się do tego głównie dynamicznie rozwijający się rynek pracy Warszawy oraz podregionu warszawskiego zachodniego. Wolniejsze tempo rozwoju odnotowano wówczas w podregionie warszawskim wschodnim. W podregionie radomskim procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych w latach 2002–2008 był czterokrotnie niższy względem Warszawy. Natomiast w podregionie ostrołęcko-siedleckim i ciechanowsko-płockim liczba podmiotów gospodarczych uległa pomniejszeniu. Szczególny regres dotyczył podregionu ciechanowsko-płockiego, gdzie przeciętnie co ósmy podmiot gospodarczy w latach 2002–2008 zniknął z jego mapy gospodarczej (tab. 9).

²¹ Tamże.

²² Firmy bardzo małe, czyli zatrudniające do 9 osób dzielą się na samozatrudniające (0 zatrudnianych) i mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające od 1 do 9 osób), za: B. Piasecki, *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa – Łódź 1999, s. 58.

Tabela 9. Struktura rynku pracy w latach 2002–2008 (w oparciu o wielkość przedsiębiorstw wyrażoną liczbą osób zatrudnionych) w liczbach

Jednostka terytorialna	Jednostki gospod. wg wielkości	Rok			Wzrost/spadek w %
		2002	2005	2008	
Polska	liczba ogółem	3 468 218	3 615 621	3 757 093	-0,8
	0–9	3 302 411	3 436 841	3 568 137	+0,8
	10–49	131 480	145 745	154 833	+17,8
	50–249	28 884	28 343	29 323	+0,2
	250–999	4 501	3 896	3 996	-11,0
	1000 i więcej	942	796	804	-15,0
woj. mazowieckie	liczba ogółem	554 112	601 721	649 354	+17,2
	0–9	527 592	573 205	618 833	+17,3
	10–49	20 896	22 829	24 529	+17,4
	50–249	4 495	4 609	4 879	+8,5
	250–999	873	827	852	-2,4
	1000 i więcej	256	251	261	+1,9
Podregion					
ciechanowsko-płocki	liczba ogółem	49935	41918	43867	-12,2
	0–9	41684	39606	41427	-0,6
	10–49	1859	1919	2001	+7,6
	50–249	329	335	378	+14,9
	250–999	55	55	52	-5,5
	1000 i więcej	8	3	9	+12,5
ostrolęcko-siedlecki	liczba ogółem	56192	53794	55950	-0,4
	0–9	54134	51627	53543	-1,1
	10–49	1686	1816	2020	+19,8
	50–249	320	311	344	+7,5
	250–999	42	32	34	-19,1
	1000 i więcej	10	8	9	-10,0
podr. radomski	liczba ogółem	49 750	50 291	52 626	+5,8
	0–9	47 691	48 061	50 285	+5,4
	10–49	1 634	1 847	1 953	+19,5
	50–249	377	338	344	-8,8
	250–999	40	36	38	-5,0
	1000 i więcej	8	9	6	-25,0
miasto Warszawa	liczba ogółem	262431	298062	324282	+23,6
	0–9	248321	282949	308138	+24,0
	10–49	10823	11715	12560	+16,0
	50–249	2489	2616	2771	+11,3
	250–999	589	569	596	+1,2
	1000 i więcej	209	213	217	+3,8
warszawski wschodni	liczba ogółem	65996	70846	76926	+16,6
	0–9	63247	67803	73724	+16,6
	10–49	2243	2532	2682	+19,6
	50–249	435	450	462	+6,2
	250–999	63	56	53	-15,9
	1000 i więcej	8	5	5	-37,5
warszawski zachodni	liczba ogółem	75808	86810	95703	+26,6
	0–9	72515	83159	91716	+26,5
	10–49	2651	3000	3313	+25,0
	50–249	545	559	580	+6,4
	250–999	84	79	79	-6,0
	1000 i więcej	13	13	15	+15,4

źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Biorąc natomiast pod uwagę sektorową strukturę rynku pracy, należy zauważyć, że mazowiecki rynek pracy charakteryzował się relatywnie większym, względem kraju, udziałem firm usługowych w ogólnej liczbie firm, przy relatywnie mniejszym udziale firm działających w sektorze rolnym (tab. 10). Ponieważ relatywnie duży udział sektora usług w strukturze rynku pracy jest cechą charakterystyczną gospodarek wysoko rozwiniętych, wskazuje to, że województwo mazowieckie (jako całość) wyróżniało się na tle kraju korzystną sytuacją gospodarczą.

Sektorowa struktura mazowieckiego rynku pracy była jednak przestrzennie zróżnicowana. Podregiony ciechanowsko-płocki i ostrołęcko-siedlecki charakteryzowały się relatywnie największym udziałem firm działających w rolnictwie, nieco mniejszym ich udziałem charakteryzował się podregion radomski. Najmniejszym udziałem firm działających w sektorze I (rolnym) charakteryzowała się naturalnie Warszawa; stosunkowo nieduży był on również w podregionach warszawskim wschodnim i zachodnim. Z kolei relatywnie największym udziałem firm działających w sektorze II (czyli przemyśle) charakteryzowały się podregiony warszawski wschodni oraz radomski, zaś najmniejszym ich udziałem charakteryzowała się Warszawa. Największym udziałem firm działających w sektorze III (usługi) charakteryzował się natomiast warszawski rynek pracy. Udział firm usługowych był tam o 7,6 pp. większy względem podregionu ostrołęcko-siedleckiego (gdzie udział firm usługowych był najmniejszy) – tab. 10.

Należy też zwrócić uwagę na zmiany zachodzące w sektorowej strukturze rynku pracy. Ich cechą charakterystyczną był wzrost odsetka firm działających w usługach i ubytek firm działających w sektorach rolnym i przemysłowym (co jest cechą charakterystyczną gospodarek rozwijających się). W województwie mazowieckim w latach 2002–2008 nastąpił relatywnie większy, względem kraju, wzrost odsetka firm działających w usługach i ubytek firm działających w sektorze rolnym i przemyśle. Należy przy tym zwrócić uwagę na przestrzenne zróżnicowania w tym zakresie. W podregionie ostrołęcko-siedleckim w objętym analizą okresie udział firm działających w sektorze rolnym nieznacznie się zwiększył; w Warszawie oraz podregionie warszawskim wschodnim utrzymał się na tym samym poziomie, a w pozostałych podregionach uległ pomniejszeniu (największy ich ubytek miał miejsce w podregionie radomskim). W podregionach ciechanowsko-płockim oraz ostrołęcko-siedleckim wzrósł odsetek firm działających w przemyśle; podczas gdy w pozostałych podregionach uległ on pomniejszeniu. Natomiast we wszystkich podregionach województwa mazowieckiego, z wyjątkiem ostrołęcko-siedleckiego, wzrósł odsetek firm działających w usługach (co jest naturalnym zjawiskiem w gospodarkach rozwija-

jących się). Największy przyrost odsetka firm działających w usługach miał miejsce w Warszawie, podregionach warszawskim zachodnim i radomskim, nieco mniejszy w podregionie warszawskim wschodnim, zaś najmniejszy w podregionie ciechanowsko-płockim, gdzie był mniejszy względem Warszawy o 2,2 pp. (tab. 10).

Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych ogółem i procentowy udział firm działających w poszczególnych sektorach

Jednostka terytorialna	Sektor	Rok			Wzrost/spadek w %/p.p.
		2002	2005	2008	
Polska	ogółem, w tym:	3 468 218	3 615 621	3 757 093	+8,3%
	rolnictwo	2,7	2,5	2,5	-0,2 p.p.
	przemysł	21,4	20,5	21,4	0,0 p.p.
	usługi	75,9	77,0	76,1	+0,2 p.p.
województwo mazowieckie	ogółem, w tym:	554 112	601 721	649 354	+17,2%
	rolnictwo	2,2	2,0	2,1	-0,12 p.p.
	przemysł	21,7	20,2	20,0	-1,7 p.p.
	usługi	76,0	77,8	77,9	+1,9 p.p.
Podregion					
ciechanowsko-płocki	ogółem, w tym:	43 935	41 918	43 867	-0,2%
	rolnictwo	6,8	5,1	5,1	-1,7 p.p.
	przemysł	19,8	19,4	21,3	+1,5 p.p.
	usługi	73,4	75,5	73,5	+0,2 p.p.
ostrolęcko-siedlecki	ogółem, w tym:	56 192	53 794	55 950	-0,4%
	rolnictwo	7,1	6,4	7,3	+0,2 p.p.
	przemysł	21,7	20,7	22,1	+0,4 p.p.
	usługi	71,2	72,9	70,6	-0,6 p.p.
radomski	ogółem, w tym:	49 750	50 291	52 626	+5,8%
	rolnictwo	3,0	3,5	4,0	-0,1 p.p.
	przemysł	25,0	23,5	24,5	-2,2 p.p.
	usługi	72,0	73,0	71,5	+2,3 p.p.
miasto Warszawa	ogółem, w tym:	262 431	298 062	324 282	+23,6%
	rolnictwo	0,5	0,5	0,5	0,0 p.p.
	przemysł	19,2	17,7	16,8	-2,4 p.p.
	usługi	80,4	81,8	82,7	+2,4 p.p.
warszawski wschodni	ogółem, w tym:	65 996	70 846	76 926	+16,6%
	rolnictwo	1,8	1,8	1,8	0,0 p.p.
	przemysł	28,4	26,3	26,2	-2,2 p.p.
	usługi	69,8	71,9	71,9	+2,1 p.p.
warszawski zachodni	ogółem, w tym:	75 808	86 810	95 703	+26,4%
	rolnictwo	2,1	2,0	2,0	-0,1 p.p.
	przemysł	23,8	22,1	21,6	-2,2 p.p.
	usługi	74,1	75,9	76,4	+2,3 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

W województwie mazowieckim mniejszy, względem kraju, był też odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie i przemyśle, relatywnie większy był natomiast odsetek osób zatrudnionych w usługach (tab. 11). Pod tym względem na tle kraju i województwa mazowieckiego wyróżniała się War-

szawa, charakteryzująca się minimalnym wręcz zatrudnieniem w sektorze rolnym i najwyższym (wśród pozostałych podregionów) zatrudnieniem w sektorze usług. Odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie był też relatywnie mały w podregionach warszawskim zachodnim i wschodnim. Zdecydowanie większy był on w podregionach radomskim, ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim (w roku 2002 był on wyższy względem podregionu warszawskiego zachodniego o 27,0 pp., a do roku 2008 wzrósł do 27,7 pp.). Najmniejszym odsetkiem osób zatrudnionych w sektorze usług charakteryzował się rynek pracy podregionu ostrołęcko-siedleckiego (w roku 2008 w usługach zatrudniona była wówczas przeciętnie co trzecia osoba pracująca – 33,4%). Odsetek ten był nieco wyższy w podregionach ciechanowsko-płockim (o 5,1 pp.) i radomskim (o 4,7 pp.). Znacznie wyższy był on natomiast w podregionach warszawskim wschodnim (o 10,3 pp.), warszawskim zachodnim (o 19,1 pp.) i w Warszawie (o 49,9 pp.) – tab. 11. Uwagę zwraca też mająca miejsce w latach 2002–2008 zmiana struktury zatrudnienia. Ogólnie miał wówczas miejsce odpływ z rolnictwa, głównie do usług, częściowo do przemysłu. Województwo mazowieckie w okresie tym charakteryzowało się, w stosunku do kraju, nieco większym odpływem ludności zatrudnionej w rolnictwie oraz odpływem ludności z przemysłu (podczas gdy w kraju wzrosła liczba osób pracujących w tym sektorze), a także względnie większym wzrostem odsetka osób pracujących w usługach.

W objętym analizą okresie we wszystkich podregionach województwa mazowieckiego, z wyjątkiem Warszawy, miał miejsce odpływ ludności zatrudnionej w sektorze rolnym. Największym odpływem charakteryzował się podregion warszawski zachodni, a najmniejszym radomski. Wielkość odpływu ludności z rolnictwa w pozostałych podregionach była zbliżona, z wyjątkiem Warszawy, w której odsetek zatrudnionych w tym sektorze wzrósł o 1 pp. W Warszawie i podregionie warszawskim zachodnim pomniejszeniu uległ też odsetek osób zatrudnionych w przemyśle. W Warszawie wielkość tego ubytku była niemal równa wzrostowi odsetka osób zatrudnionych w usługach. W pozostałych podregionach odsetek osób zatrudnionych w przemyśle wzrósł, a jego wielkość była w poszczególnych podregionach zbliżona (w podregionie radomskim wielkość wzrostu była niemal równa wielkości odpływu z rolnictwa). Najwyższy wzrost odsetka osób zatrudnionych w usługach miał miejsce w podregionie warszawskim zachodnim. W Warszawie był on niższy o 2,6 pp., w podregionie ostrołęcko-siedleckim o 5,3 pp., ostrołęcko-siedleckim o 5,8 pp., warszawskim wschodnim o 6,1 pp., a w radomskim aż o 7,4 pp. (tab. 11).

Tabela 11. Pracujący wg sektorów (bez uwzględnienia pracujących w przedsiębiorstwach zatrudniających do 9 osób)

Jednostka administracyjna	Sektor	Rok			Wzrost/spadek w %/p.p.
		2002	2005	2008	
Polska	ogółem, w tym:	12332406	12576281	13711043	+11,1%
	rolnictwo	17,4	17,0	15,6	-1,8 p.p.
	przemysł	28,3	28,0	28,7	+0,4 p.p.
	usługi	54,3	55,0	55,7	+1,4 p.p.
województwo mazowieckie	ogółem, w tym:	1976896	2066841	2252575	+13,9%
	rolnictwo	16,1	15,5	14,2	-1,9 p.p.
	przemysł	22,9	21,4	21,4	-1,5 p.p.
	usługi	61,0	63,1	64,4	+3,4 p.p.
Podregion					
ciechanowsko-płocki	ogółem, w tym:	167328	172576	185367	+10,8%
	rolnictwo	39,1	38,2	35,4	-3,7 p.p.
	przemysł	24,6	25,3	26,1	+1,5 p.p.
	usługi	36,3	36,5	38,5	+2,2 p.p.
ostrolęcko-siedlecki	ogółem, w tym:	202142	203548	217498	+7,6%
	rolnictwo	51,1	51,0	47,6	-3,5 p.p.
	przemysł	17,2	16,8	19,0	+1,8 p.p.
	usługi	31,7	32,2	33,4	+1,7 p.p.
radomski	ogółem, w tym:	151852	152614	159832	+5,2%
	rolnictwo	42,4	42,5	40,5	-1,9 p.p.
	przemysł	19,6	19,7	21,4	+1,8 p.p.
	usługi	38,0	37,8	38,1	+0,1 p.p.
miasto Warszawa	ogółem, w tym:	717237	764644	848054	+18,2%
	rolnictwo	0,5	0,6	0,6	+0,1 p.p.
	przemysł	20,8	18,5	16,1	-4,7 p.p.
	usługi	78,7	81,0	83,3	+4,6 p.p.
warszawski wschodni	ogółem, w tym:	141814	149648	161387	+13,8%
	rolnictwo	28,4	27,1	25,1	-3,3 p.p.
	przemysł	29,3	30,5	31,2	+1,9 p.p.
	usługi	42,3	42,4	43,7	+1,4 p.p.
warszawski zachodni	ogółem, w tym:	168648	179353	205281	+21,7%
	rolnictwo	24,1	22,7	19,9	-4,2 p.p.
	przemysł	30,9	29,6	27,6	-3,3 p.p.
	usługi	45,0	47,7	52,5	+7,5 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl, (pracujący ogółem – w liczbach bezwzględnych, udział pracujących w poszczególnych sektorach – w %).

Nieco inaczej przedstawia się struktura zatrudnienia po uwzględnieniu umownie przyjętej liczby osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach. Uwzględniając sektorową strukturę podmiotów gospodarczych oraz sektorową strukturę pracujących i przyjmując szacunkowo, że jedno mikroprzedsiębiorstwo zatrudniało 3 osoby struktura pracujących charakteryzowała się względnie niższym zatrudnieniem w rolnictwie, przy relatywnie większym zatrudnieniu w sektorze usług (tab. 12). Niezależnie jednak od uwzględnienia osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, struktura pracujących odzwierciedla rolniczy charakter podregionów ostrolęcko-sie-

dleckiego, ciechanowsko-płockiego i radomskiego (wskazujący na ich relatywnie niższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego)²³ oraz potwierdza przestrzenne zróżnicowanie sektorowej struktury rynku pracy.

Tabela 12. Pracujący wg sektorów (dane szacunkowe z uwzględnieniem mikroprzedsiębiorstw; przeciętnie 3 osoby/mikroprzedsiębiorstwo)

Jednostka terytorialna	Sektor	Rok		Wzrost/spadek w %/p.p.
		2005	2008	
Polska	ogółem, w tym:	22886804	24415454	+6,7%
	rolnictwo	10,5	9,9	-0,6 p.p.
	przemysł	24,6	25,5	+0,9 p.p.
	usługi	64,9	64,6	-0,3 p.p.
województwo mazowieckie	ogółem, w tym:	3786456	4109074	+0,9%
	rolnictwo	9,4	8,8	-0,6 p.p.
	przemysł	20,8	20,7	-0,1 p.p.
	usługi	69,8	70,5	+0,7 p.p.
Podregion				
ciechanowsko-płocki	ogółem, w tym:	291388	309651	+6,3%
	rolnictwo	24,7	23,3	-1,4 p.p.
	przemysł	22,9	24,2	+1,3 p.p.
	usługi	52,4	52,5	+0,1 p.p.
ostrołęcko-siedlecki	ogółem, w tym:	358426	378130	+0,5%
	rolnictwo	31,7	30,5	-1,2 p.p.
	przemysł	18,5	20,3	+1,8 p.p.
	usługi	49,8	49,2	-0,6 p.p.
radomski	ogółem, w tym:	296797	310687	+4,7%
	rolnictwo	23,5	22,8	-0,7 p.p.
	przemysł	21,6	22,8	+1,2 p.p.
	usługi	54,9	54,4	-0,5 p.p.
miasto Warszawa	ogółem, w tym:	1613494	1772453	+9,8%
	rolnictwo	0,5	0,5	0,0 p.p.
	przemysł	17,9	16,5	-1,4 p.p.
	usługi	81,6	83,0	+1,4 p.p.
warszawski wschodni	ogółem, w tym:	351647	382565	+8,8%
	rolnictwo	12,6	11,7	-0,9 p.p.
	przemysł	27,9	28,4	+0,5 p.p.
	usługi	59,5	59,9	+0,4 p.p.
warszawski zachodni	ogółem, w tym:	428444	480417	+12,1%
	rolnictwo	10,7	9,6	-1,1 p.p.
	przemysł	25,1	24,2	-0,9 p.p.
	usługi	64,2	66,2	+2,0 p.p.

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl, (pracujący ogółem – w liczbach bezwzględnych, udział pracujących w poszczególnych sektorach – w %).

Podsumowując, należy podkreślić, że dokładne określenie liczby pracujących jest w zasadzie niemożliwe. Przeszkodą w tym zakresie jest fakt, że dostępne dane statystyczne, publikowane przez GUS w formie

²³ *Roczniki statystyki międzynarodowej z lat 1970–2006*; Główny Urząd Statystyczny, www.nationmaster.com.

książkowej oraz dane publikowane przez GUS na jego oficjalnej stronie internetowej (w BDR) różnią się nieco od siebie. Ponadto dane te nie uwzględniają osób pracujących w mikroprzedsiębiorstwach, które mają znaczny udział w tworzeniu miejsc pracy. Problem wynika też stąd, że dane dotyczące osób zatrudnionych w rolnictwie indywidualnym mają charakter szacunkowy.

Należy też powiedzieć, że sektorowa struktura rynku pracy (pracujących oraz przedsiębiorstw) oraz zachodzące w tym zakresie zmiany wskazują na zróżnicowanie przestrzenne poziomu i tempa rozwoju województwa mazowieckiego.

Województwo mazowieckie wyróżniało się też na tle kraju z uwagi na wielkość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto, które zarówno w roku 2002, jak i 2008 było wyższe względem średniej krajowej (tab. 13 a, b).

Tabela 13. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynagrodzenie
a) w zł

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost w %
	2002	2005	2008	
Polska	2 239,56	2 506,93	3 158,48	41,0
woj. mazowieckie	2 893,83	3 227,04	4 036,26	39,5
Podregion				
ciechanowsko-płocki	2 253,29	2 474,44	3 119,05	38,4
ostrołęcko-siedlecki	1 949,82	2 138,82	2 655,45	36,2
radomski	2 017,96	2 194,24	2 732,60	35,4
miasto Warszawa	3 238,19	3 613,44	4 504,85	39,1
warszawski wschodni	2 036,25	2 272,51	2 892,19	42,0
warszawski zachodni	2 475,72	2 737,94	3 365,29	35,9

b) wg relacji do średniej krajowej

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	100 (2239,56 zł)	100	100 (3158,48 zł)	+41,0
woj. mazowieckie	129,2	128,7	127,8	-0,1
Podregion				
ciechanowsko-płocki	100,6	98,7	98,8	-0,2
ostrołęcko-siedlecki	87,1	85,3	84,1	-0,4
radomski	90,1	87,5	86,5	-0,4
miasto Warszawa	144,6	144,1	142,6	-0,1
warszawski wschodni	90,9	90,6	91,6	+0,1
warszawski zachodni	110,5	109,2	106,5	-0,4

Źródło: opracowanie własne na podst.: www.stat.gov.pl.

Analiza danych potwierdza jednak dystans, jaki pod tym względem dzielili mieszkańcy poszczególnych podregionów województwa mazowieckiego. Naturalnie najwyższą wartość, zarówno w roku 2002, jak i 2008, w stosunku do średniej krajowej wynagrodzenia osiągały w Warszawie. W roku 2008 były one wyższe w stosunku do pozostałych podregionów, tj.:

- warszawskiego zachodniego – o 36,1%,
- ostrołęcko-siedleckiego – o 43,8%,
- warszawskiego wschodniego – o 51,0%,
- radomskiego – o 56,1%,
- ostrołęcko-siedleckiego – o 58,5% – tab. 15a.

Z kolei najwyższe tempo wzrostu wielkości wynagrodzeń w latach 2002–2008 miało miejsce w podregionie warszawskim wschodnim, zaś najniższe w podregionie radomskim (tab. 13a).

3. Bezrobocie

Ważnym aspektem rynku pracy, pozostającym w ścisłym związku z poziomem rozwoju gospodarczo-społecznego, jest bezrobocie.

Analiza danych statystycznych wskazuje, że procentowy ubytek liczby osób bezrobotnych w województwie mazowieckim był w latach 2002–2008 nieco niższy względem kraju. Najmniejszym ubytkiem charakteryzował się podregion radomski, a najwyższym Warszawa (różnica wynosiła aż 33,9 pp.). W stosunkowo dużym stopniu liczba bezrobotnych pomniejszyła się też w podregionach warszawskim wschodnim i zachodnim, w mniejszym stopniu w podregionach ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim (tab. 14).

Tabela 14. Liczba bezrobotnych

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w %
	2002	2005	2008	
Polska	3 216 958	2 773 000	1 473 752	-54,2
woj. mazowieckie	368 856	332 525	178 028	-51,7
Podregion				
ciechanowsko-płocki	71 591	62 429	33 805	-52,8
ostrołęcko-siedlecki	69 745	62 627	36 048	-48,3
radomski	79 127	74 422	51 967	-34,3
miasto Warszawa	65 087	58 398	20 682	-68,2
warszawski wschodni	48 026	44 039	19 944	-58,5
warszawski zachodni	35 280	30 610	15 582	-55,8

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

Niezależnie jednak od tego, że ubytek liczby osób bezrobotnych był w województwie mazowieckim mniejszy względem średniej krajowej, mazowiecki rynek pracy charakteryzował się w objętym analizą okresie relatywnie niższą, względem kraju, stopą bezrobocia. I chociaż wielkość obniżenia się tej stopy w latach 2002–2008 była w województwie mazowieckim o 4 pp. niższa względem średniej krajowej, to i tak w roku 2008 była ona względem średniej krajowej niższa o 2,3 pp. (tab. 15).

Najniższą stopą bezrobocia charakteryzowała się Warszawa, a najwyższą podregion radomski (różnica ta w roku 2008 wynosiła aż 18,1 pp.). Względnie wyższą, w stosunku do Warszawy, stopą bezrobocia w roku 2008 charakteryzowały się też pozostałe podregiony, tj. warszawski zachodni (o 3,3 pp.), warszawski wschodni (o 6,1 pp.), ostrołęcko-siedlecki (10,0 pp.) i ciechanowsko-płocki (o 11,1 pp.). W latach 2002–2008 stopa bezrobocia najbardziej zmniejszyła się w podregionach ciechanowsko-płockim, ostrołęcko-siedleckim i warszawskim wschodnim; w mniejszym stopniu w radomskim i warszawskim zachodnim, zaś w najmniejszym w Warszawie. Biorąc jednak relatywnie najlepszą sytuację na rynku pracy Warszawy i podregionu warszawskiego zachodniego, nie zmienia to faktu, że podobnie jak było to w roku 2002 stopa bezrobocia występująca tam w roku 2008 była najniższa w skali całego województwa mazowieckiego (tab. 15).

Porównując dane dotyczące liczby bezrobotnych (tab. 14) i stopy bezrobocia (tab. 15) z roku 2005 i 2008 w stosunku do roku 2002, można przypuszczać, że znaczny ubytek osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy oraz spadek stopy bezrobocia był konsekwencją mającego wówczas miejsce wzrostu gospodarczego oraz wspominanych już zagranicznych (a w podregionach gospodarczo zacofanych również krajowych) emigracji zarobkowych.

Tabela 15. Stopa bezrobocia

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	20,0	17,6	9,5	-10,5
woj. mazowieckie	13,9	13,8	7,3	-6,5
Podregion				
ciechanowsko-płocki	26,9	23,4	13,0	-13,9
ostrołęcko-siedlecki	22,7	20,4	11,9	-10,8
radomski	29,5	27,7	20,0	-9,5
miasto Warszawa	6,3	5,6	1,9	-4,4
warszawski wschodni	19,5	17,8	8,0	-11,5
warszawski zachodni	13,0	11,0	5,2	-7,8

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

Zarówno w kraju, jak i w województwie mazowieckim, w latach 2002–2008 bezrobocie relatywnie częściej dotykało mieszkańców miast. W województwie mazowieckim sytuacja w tym zakresie była przestrzennie zróżnicowana. W podregionach ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim w latach 2002–2008 relatywnie częściej dotykało ono mieszkańców wsi, co, jak się wydaje, pozostawało w związku z relatywnie niskim stopniem zurbanizowania tych terenów, czego odzwierciedleniem była omawiany wcześniej udział ludności miejskiej i wiejskiej w ogólnej liczbie ludności podregionów (tab. 5) oraz stosunkowo dużym udziałem osób zatrudnionych w rolnictwie (tab. 11, 12). W podregionie radomskim w roku 2002 w strukturze bezrobotnych przeważali mieszkańcy miast, a w roku 2008 mieszkańcy wsi. Z kolei w podregionach warszawskim zachodnim i wschodnim, zarówno w roku 2002, jak i 2008, przeważali wśród nich mieszkańcy miast (tab. 16).

Tabela 16. Udział % bezrobotnych mieszkańców miast i wsi w ogólnej liczbie osób bezrobotnych

Jednostka terytorialna	2002		2005		2008		Wzrost/ubytek w p.p.	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
Polska	58,3	41,7	57,4	42,6	54,5	45,5	-3,8	+3,8
woj. mazowieckie	57,6	42,4	57,2	42,8	53,7	46,3	-3,9	+3,9
Podregiony								
ciechanowsko-płocki	47,7	52,3	46,8	53,2	47,2	52,8	-0,5	+0,5
ostrołęcko-siedlecki	41,5	58,5	40,8	59,2	42,2	57,8	+0,7	-0,7
radomski	50,5	49,5	50,3	49,7	48,9	51,1	-1,6	+1,6
miasto Warszawa	100	00,0	100	00,0	100	00,0	0,0	0,0
warszawski wschodni	53,3	46,7	52,5	47,5	50,8	49,2	-4,1	+4,1
warszawski zachodni	53,6	46,4	53,4	46,6	52,4	47,6	-6,0	+6,0

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

W szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy znajdowały się oczywiście osoby młode (do 24 r.ż.) oraz będące w wieku produkcyjnym niemobilnym (po 44 r.ż.), wśród których stopa bezrobocia była relatywnie wyższa od przeciętnej (tab. 17a,b). Ciekawym jest jednak fakt, że stopa bezrobocia wśród osób do 24 r.ż. była w województwie mazowieckim nieco niższa względem średniej krajowej. Duży wpływ miała tu Warszawa, gdzie stopa bezrobocia wśród ludzi w wieku 24 r.ż. była znacznie niższa względem pozostałych podregionów. W roku 2008 była niższa względem podregionu warszawskiego zachodniego o 8,9 pp, radomskiego o 10,9 pp., ciechanowsko-płockiego o 11,4 pp., warszawskiego wschodniego o 11,9 pp. i ostrołęcko-siedleckiego o 16,6 pp. (tab. 17a). W znacznie gorszej sytuacji były osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym, wśród których stopa bez-

robocia była znacznie wyższa. Najwyższa była ona w Warszawie, co sugeruje większą otwartość rynku pracy stolicy na ludzi młodych, przy relatywnie mniejszej otwartości na osoby będące w wieku produkcyjnym niemobilnym. Zdecydowanie najniższą stopą bezrobocia w tej grupie wiekowej charakteryzowały się podregiony typowo rolnicze, tj. ostrołęcko-siedlecki oraz ciechanowsko-płocki i radomski (co zapewne pozostaje w związku z zatrudnieniem osób z grup wiekowo starszych w rolnictwie). Zauważyć też należy, że problemy z pozyskaniem zatrudnienia wśród osób bezrobotnych do 24 r.ż. w latach 2002–2008 zmniejszały się, podczas gdy wśród osób będących w wieku produkcyjnym niemobilnym ulegały nasileniu (tab. 17b), co wskazuje na rosnącą otwartość rynku pracy na zatrudnianie ludzi młodych.

Tabela 17. Stopa bezrobocia wśród osób
a) do 24 roku życia

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	28,0	23,0	20,7	-7,3
woj. mazowieckie	26,2	21,0	18,3	-7,9
Podregion				
ciechanowsko-płocki	27,4	22,5	18,9	-8,5
ostrołęcko-siedlecki	31,8	27,0	24,1	-7,7
radomski	25,3	21,6	18,4	-6,9
miasto Warszawa	18,6	11,9	7,5	-11,1
warszawski wschodni	27,7	21,7	19,3	-8,4
warszawski zachodni	26,0	19,4	16,4	-9,6

b) po 44 roku życia

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	22,0	28,9	32,3	+10,3
woj. mazowieckie	25,3	31,6	34,3	+9,0
Podregion				
ciechanowsko-płocki	21,4	26,9	32,2	+10,8
ostrołęcko-siedlecki	19,6	24,8	29,0	+9,4
radomski	22,1	27,5	32,2	+10,1
miasto Warszawa	36,7	44,9	47,0	+10,3
warszawski wschodni	26,5	33,6	36,5	+10,0
warszawski zachodni	29,0	37,0	38,7	+9,7

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

Województwo mazowieckie charakteryzował też względnie większy w stosunku do średniej krajowej udział osób bezrobotnych długotrwale w ich ogólnej liczbie. Był on w roku 2008 wyższy względem kraju aż

o 24,5 pp. (tab. 18). Udział ten był też dalece zróżnicowany pomiędzy podregionami województwa mazowieckiego. Największym udziałem osób bezrobotnych długotrwale w ich ogólnej liczbie charakteryzował się podregion radomski, nieco mniejszym podregiony ciechanowsko-płocki i ostrołęcko-siedlecki. Zdecydowanie niższy, aczkolwiek wyższy względem średniej krajowej był on w podregionach warszawskim wschodnim, zachodnim i Warszawie (tab. 18), co wskazuje, że podregiony te charakteryzowały się relatywnie większą chłonnością rynku pracy.

Tabela 18. Bezrobocie długotrwale

Jednostka terytorialna	Rok			Wzrost/spadek w p.p.
	2002	2005	2008	
Polska	b.d.	50,2	30,4	
woj. mazowieckie	54,8	67,2	54,9	+0,1
Podregion				
ciechanowsko-płocki	58,4	71,6	57,6	-0,8
ostrołęcko-siedlecki	58,4	70,0	56,8	-1,6
radomski	60,3	70,1	59,8	-0,5
miasto Warszawa	48,8	61,2	46,8	-2,0
warszawski wschodni	48,8	64,8	49,0	+0,2
warszawski zachodni	47,0	59,8	46,2	-0,8

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

Interesującym jest również to, że w latach 2002–2008 województwo mazowieckie charakteryzowało się porównywalnym, względem kraju napływem osób bezrobotnych. Odływ osób z bezrobocia, spowodowany podejmowaniem pracy, był jednak w objętym analizą okresie o 8,6 pp. niższy względem kraju. Z kolei wzrost salda powstałego w wyniku różnicy liczby osób napływających do bezrobocia i odpływających z powodu pracy był wówczas w województwie mazowieckim o 13,0 pp. wyższy względem kraju. Te niekorzystne parametry pozostawały w ścisłym związku z trudną sytuacją na rynku pracy podregionu radomskiego.

Podczas gdy w Warszawie, w objętym analizą okresie liczba bezrobotnych napływających do bezrobocia znacznie się zmniejszyła (o jedną piątą), w nieco mniejszym stopniu zmniejszyła się też w podregionie warszawskim wschodnim (o blisko jedną ósmą), to w podregionie radomskim znacznie wzrosła (różnica pomiędzy Warszawą a podregionem wynosiła aż 57,6 pp.). W mniejszym stopniu wzrosła ona również w podregionach ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim, a w podregionie warszawskim zachodnim utrzymała się niemal na tym samym poziomie. Przestrzennie zróżnicowany był też odływ osób bezrobotnych, spowodowany podejmowaniem przez nich zatrudnienia. Interesującym jest, że w największym

stopniu, w latach 2002–2008, wartość tego odpływu zmniejszyła się właśnie w Warszawie i warszawskim wschodnim, w nieco mniejszym stopniu w podregionie warszawskim zachodnim. W największym stopniu, w objętym analizą okresie, wartość tegoż odpływu wzrosła natomiast w podregionie radomskim, a w znacznie mniejszym stopniu w podregionach ciechanowsko-łockim i ostrołęcko-siedleckim.

Tabela 19. Napływ i odpływ bezrobotnych

Jednostka terytorialna	Napływ, odpływ, saldo	Rok			Wzrost/spadek w %/p.p.
		2002	2005	2008	
Polska	napływ	227 115	254 031	243 576	+0,7%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	65 132	91 576	66 717	+0,2%
	saldo	161 983	162 455	176 859	+0,9%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	29,0	36,0	27,0	-2,0 p.p.
województwo mazowieckie	napływ	22 007	24 796	23 447	+6,6%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	7 267	9 301	6 654	-8,4%
	saldo	14 740	15 495	16 793	+13,9%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	33,0	38,0	28,0	-5,0 p.p.
Podregion					
ciechanowsko-łocki	napływ	4 130	4 462	4 600	+11,4%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	1 249	1 839	1 430	+14,5%
	saldo	2 881	2 623	3 170	+10,0%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	30,0	41,0	31,0	+1,0 p.p.
ostrołęcko-siedlecki	napływ	4 182	4 514	4 593	+9,8%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	1 128	1 597	1 247	+10,5%
	saldo	3 054	2 917	3 346	+9,6%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	27,0	35,0	27,0	0,0 p.p.
radomski	napływ	4 507	5 468	6 192	+37,4%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	1 126	1 400	1 360	+20,8%
	saldo	3 381	4 068	4 832	+42,9%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	25,0	26,0	22,0	+3,0 p.p.
miasto Warszawa	napływ	3 721	4 209	2 970	-20,2%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	1 922	1 992	1 137	-40,9%
	saldo	1 799	2 217	1 833	+1,9%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	52,0	47,0	38,0	-14,0 p.p.
warszawski wschodni	napływ	2 999	3 474	2 615	-12,8%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	1 002	1 306	743	-25,8%
	saldo	1 997	2 168	1 872	-6,3%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	33,0	38,0	28,0	-5,0 p.p.
warszawski zachodni	napływ	2 468	2 669	2 477	+0,4%
	odpływ z powodu podjęcia pracy	840	1 167	737	-12,3%
	saldo	1 628	1 502	1 740	+6,9%
	% podejmujących pracę z nowo zarejestrowanych	34,0	44,0	30,0	-4,0 p.p.

Źródło: KUP Warszawa Oddział Mazowiecki.

W podregionie radomskim odnotowano też wówczas najwyższy wzrost salda, stanowiącego różnicę pomiędzy liczbą osób napływających do bezrobocia i odchodzących z niego z powodu podjęcia zatrudnienia (co świadczy o narastaniu problemów z pozyskaniem pracy). Czterokrotnie

niższy, względem podregionu radomskiego, wzrost ten był w podregionach ciechanowsko-płockim i ostrołęcko-siedleckim, a ponad sześćkrotnie niższy w podregionach warszawskim zachodnim i wschodnim. Najniższy był natomiast w Warszawie (jego wartość była aż o 41 pp. niższa względem podregionu radomskiego).

Pozytywnym aspektem było natomiast to, że w całym objętym analizą okresie w województwie mazowieckim był wyższy, względem kraju, odsetek osób nowo zarejestrowanych podejmujących zatrudnienie. Był on naturalnie zróżnicowany przestrzennie w ramach województwa mazowieckiego. Na czoło wysuwała się pod tym względem Warszawa, gdzie w roku 2002 połowa nowo rejestrujących się osób bezrobotnych podejmowała zatrudnienie. Co prawda do roku 2008 odsetek ten uległ pomniejszeniu, ale i tak pozostawał najwyższy wśród pozostałych podregionów województwa. W najgorszym położeniu były nowo rejestrujące się osoby bezrobotne w podregionie radomskim, gdzie udział procentowy osób nowo rejestrujących się i podejmujących pracę był w objętym analizą okresie najniższy (o 16 pp. niższy względem Warszawy) – tab. 19.

Dane te potwierdzają naturalnie zróżnicowany przestrzennie dostęp do rynku pracy województwa mazowieckiego.

Podsumowanie

Podejmując próbę syntezy danych charakteryzujących rynek pracy województwa mazowieckiego, nasuwają się następujące wnioski:

1. Rynek pracy województwa mazowieckiego w latach 2002–2008 był wewnątrznie zróżnicowany pod względem zasobów demograficznych, aktywności ekonomicznej ludności, liczby i struktury miejsc pracy oraz bezrobocia.
2. Obszar województwa mazowieckiego w objętym analizą okresie był wewnątrznie zróżnicowany pod względem rozmieszczenia ludności. Znaczna część ludności skupiała się w Warszawie, którą w roku 2008 zamieszkiwało aż 32,9% ludności Mazowsza. Najmniej zaludnionym był podregion radomski, który w roku 2008 zamieszkiwało tylko 11,5% ludności województwa mazowieckiego. Wskazuje to, że na blisko czternastokrotnie mniejszym terenie (Warszawa) skupiała się trzykrotnie więcej ludności.
3. Ogólna liczba ludności zamieszkującej województwo mazowieckie w latach 2002–2008 nieznacznie wzrosła, przy czym było to zasadniczo konsekwencją wzrostu liczby ludności w Warszawie oraz podregionach warszawskim zachodnim i wschodnim. Znaczący wpływ na

mający tam przyrost rzeczywisty ludności miały migracje, których saldo w wymienionych podregionach było w całym objętym analizą okresie dodatnie. W pozostałych podregionach (ciechanowsko-płockim, ostrołęcko-siedleckim i radomskim) liczba ludności w objętym analizą okresie zmniejszyła się. Było to konsekwencją niskiego poziomu przyrostu naturalnego (przy czym był on względnie wyższy w stosunku do Warszawy i sąsiadujących z nią podregionów warszawskiego zachodniego i wschodniego) oraz ujemnego salda migracji. Koncentracja ludności w ośrodku centralnym (Warszawa) i wokół niego oraz wzrost zamieszkującej tam liczby ludności potwierdza atrakcyjność Warszawy z punktu widzenia chłonności rynku pracy (jak już bowiem wspomniano, jedną z głównych przyczyn migracji dobrowolnych jest praca).

4. Struktura wiekowa ludności zamieszkującej województwo mazowieckie była zbliżona do struktury wiekowej ludności Polski, a zarazem zróżnicowana w obrębie województwa mazowieckiego. Wyróżniała się tu stolica kraju, która charakteryzowała się najmniejszym (wśród podregionów) udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności oraz największym udziałem osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Pozostałe podregiony charakteryzowały się względnie większym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym oraz mniejszym udziałem osób w wieku produkcyjnym (z wyjątkiem podregionu warszawskiego zachodniego) i poprodukcyjnym. We wszystkich podregionach w latach 2002–2008 zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności. Powiększeniu uległ natomiast odsetek osób w wieku produkcyjnym (z wyjątkiem Warszawy, gdzie odnotowano minimalny ubytek) i poprodukcyjnym. Struktura wiekowa i jej zmiany wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa województwa mazowieckiego. Charakteryzuje się on przejściowym wzrostem odsetka osób w wieku produkcyjnym, czego pozytywnym wymiarem jest zwiększenie się potencjalnych zasobów pracy, zaś negatywnym – nasilanie parcia na rynek pracy (a tym samym nasilanie problemów w pozyskaniu zatrudnienia). Odłożonym w czasie następstwem jest natomiast wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, co pociąga za sobą uszczuplenie zasobów pracy i wzrost odsetka osób utrzymujących się ze świadczeń emerytalnych, zasiłków (co z kolei wymagać będzie zwiększania nakładów na zabezpieczenie społeczne).
5. Struktura płci mieszkańców województwa mazowieckiego i jego podregionów nie odbiegała od struktury płci mieszkańców Polski. Charakteryzowała się względnie większym udziałem kobiet w ogólnej liczbie

ludności, co pozostawało w związku z względnie większą przeciętną długością trwania życia kobiet.

6. Województwo mazowieckie wyróżniało się na tle kraju relatywnie większym odsetkiem ludności miejskiej. Znaczący wpływ na taki stan rzeczy miał fakt dużej koncentracji ludności w stolicy kraju. Najmniejszym stopniem zurbanizowania, a tym samym odsetkiem ludności miejskiej charakteryzował się podregion ostrołęcko-siedlecki, gdzie w roku 2008 ludność miejska stanowiła tylko 37,9% ogólnej liczby ludności zamieszkującej w podregionie.
7. Ludność województwa mazowieckiego charakteryzowała się względnie wyższym, w stosunku do kraju, poziomem wykształcenia. Wynikało to głównie z koncentracji dobrze wykształconej ludności w Warszawie, gdzie udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku 13 lat i więcej był w roku 2002 ponadtrzykrotnie wyższy względem podregionu ostrołęcko-siedleckiego i ciechanowsko-płockiego, blisko trzykrotnie wyższy względem podregionu radomskiego i warszawskiego wschodniego i dwuipółkrotnie wyższy względem podregionu warszawskiego zachodniego. Ma to naturalnie istotne znaczenie z punktu widzenia rozwoju gospodarczego podregionów, dla którego kapitał ludzki jest „motorem napędowym” i wskazuje na występowanie „drenażu mózgów” przez chłonny i atrakcyjny warszawski rynek pracy.
8. Zarówno współczynnik aktywności ekonomicznej, jak i wskaźnik zatrudnienia były w województwie mazowieckim w latach 2002–2008 nieco wyższe względem średniej krajowej. Wskaźniki te były zróżnicowane przestrzennie w obrębie samego województwa mazowieckiego. Ich wielkość nie odzwierciedlała jednak faktycznej dostępności rynku pracy. Wynika to ze związków zachodzących pomiędzy tymi parametrami i sektorową strukturą rynku pracy. Uwagę zwraca fakt, że względnie wysokie wartości wskaźniki te przyjmowały również w podregionach rolniczych (np. ostrołęcko-siedlecki, radomski). Biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę agrarną gospodarstw rolnych oraz stosunkowo słabą kondycję ekonomiczną wielu z nich, stan taki wskazuje na występowanie „nadzatrudnienia” w rolnictwie w tych podregionach. W perspektywie czasowej, w miarę uwalniania przez ten sektor gospodarki zasobów pracy, pogłębiać to będzie występujące tam problemy w zakresie dostępu do zatrudnienia. Biorąc pod uwagę względnie słabą kondycję gospodarczą tych podregionów, pogłębiać się też będzie dystans dzielący je od prężnie rozwijającej się Warszawy.

9. Liczba podmiotów przypadających na 10 tys. mieszkańców była w województwie mazowieckim w roku 2008 relatywnie większa względem średniej krajowej. Województwo mazowieckie charakteryzowało się też większą aktywnością w ich tworzeniu. Odsetek liczby nowo utworzonych podmiotów gospodarczych był w województwie mazowieckim latach 2002–2008 blisko dwukrotnie wyższy względem kraju. Wewnętrznie obszar województwa był jednak pod tym względem dalece zróżnicowany. Dla przykładu liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Warszawie (która charakteryzowała się największą liczbą podmiotów gospodarczych), była w roku 2008 dwupółkrotnie wyższa względem podregionu ciechanowsko-płockiego; a tempo ich tworzenia w latach 2002–2008 było aż 110-krotnie większe. Wskazuje to na występowanie i pogłębianie się przestrzennych dysproporcji gospodarczo-społecznych, odzwierciedlających się między innymi właśnie w obszarze decydującym o dostępie do zatrudnienia.
10. Województwo mazowieckie wyróżniało się na tle kraju znaczną koncentracją firm dużych. Na jego obszarze w roku 2008 zlokalizowanych było aż 21,3% ogólnej liczby działających w kraju firm zatrudniających od 250 do 999 osób oraz 32,5% firm zatrudniających powyżej 1000 osób. Dane statystyczne potwierdzają jednak istniejące w tym zakresie dysproporcje pomiędzy podregionami województwa mazowieckiego. Większość dużych firm działających na obszarze województwa mazowieckiego była zlokalizowana w Warszawie (w roku 2008 było to 70,0% firm zatrudniających 250–999 osób i 84,9% firm zatrudniających powyżej 1000 osób). Ponadto w latach 2002–2008 we wszystkich, z wyjątkiem Warszawy, podregionach województwa mazowieckiego liczba tych firm zmniejszyła się, podczas gdy w Warszawie wzrosła. Potwierdza to występowanie oraz pogłębianie się przestrzennych dysproporcji w liczbie miejsc pracy (a tym samym dostępie do zatrudnienia).
11. Sektorowa struktura rynku pracy województwa mazowieckiego była zbliżona do struktury w kraju, a zarazem dalece zróżnicowana przestrzennie w obszarze województwa. Jak już wspomniano, zarówno struktura rynku pracy wg sektorów, jak i dane na temat pracujących wg sektorów potwierdzają dysproporcje w poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego podregionów. Relatywnie duży odsetek osób pracujących zatrudnionych w rolnictwie, który w roku 2008 w podregionie ostrołęcko-siedleckim kształtował się na poziomie 47,6%, radomskim 44,5%, ciechanowsko-płockim 35,4% potwierdza ten dystans. Dla po-

równania w Warszawie było to zaledwie 0,6%, w podregionie warszawskim zachodnim 19,9%, a wschodnim 25,1%.

12. Występowanie i pogłębianie się dystansu społeczno-gospodarczego potwierdza też zróżnicowana wielkość wynagrodzeń, które w województwie mazowieckim w roku 2008 kształtowały się na poziomie 127,8% średniej krajowej. Przy czym w Warszawie było to 142,6% średniej krajowej, w podregionie warszawskim zachodnim 106,5%, wschodnim 91,6%, a w ostrołęcko-siedleckim tylko 84,1% i radomskim 86,5%. Względnie wysokie (98,8% średniej krajowej) były w podregionie ciechanowsko-płockim, na co zapewne wpływ miały wynagrodzenia ludności zatrudnionej w przemyśle petrochemicznym.
13. Stopa bezrobocia była natomiast w województwie mazowieckim w objętym analizą okresie niższa względem średniej krajowej (w roku 2002 o 6,1 pp., a w 2008 o 2,2 pp.). Znaczący wpływ na tak dobre wskaźniki miała Warszawa, gdzie w roku 2002 stopa ta była trzykrotnie niższa względem kraju (6,3%), a w 2008 roku już pięciokrotnie niższa (1,9%). Względnie dobrą sytuacją charakteryzowały się też podregion warszawski zachodni (gdzie w roku 2008 stopa bezrobocia była dwupółkrotnie wyższa względem Warszawy) i wschodni (gdzie była ona czterokrotnie wyższa). Natomiast w podregionie ciechanowsko-płockim była ona wówczas blisko siedmiokrotnie wyższa, w ostrołęcko-siedleckim nieco ponad sześciokrotnie wyższa, a w radomskim aż dziesięciopółkrotnie wyższa (pomimo ich rolniczego charakteru). Dane statystyczne potwierdziły też, że w Warszawie i podregionach warszawskim zachodnim i wschodnim mniejsze względem pozostałych podregionów problemy z pozyskaniem zatrudnienia mieli ludzie młodzi (do 24 roku życia). Z kolei w podregionach tych większe względem pozostałych problemy z pozyskaniem zatrudnienia miały osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym. Potwierdza to naturalnie występowanie, wspomnianych już przestrzennych dysproporcji w zakresie dostępu do rynku pracy na obszarze województwa mazowieckiego.

Reasumując, należy podkreślić, że w objętym analizą okresie województwo mazowieckie wyróżniało się na tle kraju korzystną sytuacją w zakresie dostępu do rynku pracy, świadczącą o jego względnie dobrej kondycji gospodarczej. Było jednak pod tym względem przestrzennie zróżnicowane, co potwierdza występowanie przestrzennych dysproporcji w poziomie rozwoju gospodarczego i dostępu do zatrudnienia. Analiza danych potwierdza też pogłębianie się dystansu dzielącego pod tym względem podregiony gospodarczo zacofane (ostrołęcko-siedlecki, radomski i ciechanowsko-płocki) od Warszawy i sąsiadujących z nią podregionów, głównie

warszawskiego zachodniego. Rodzi to zasadnicze pytanie, czy uzasadnionym jest, aby charakteryzująca się szczególnie korzystną sytuacją gospodarczo-społeczną stolica kraju pozostawała w strukturze administracyjnej województwa mazowieckiego. Jak bowiem wskazują wyniki podjętych w niniejszej pracy analiz miary charakteryzujące endogenne czynniki decydujące o sytuacji gospodarczo-społecznej i dostępie do rynku pracy w Warszawie zniekształcają realia gospodarczo-społeczne województwa mazowieckiego. Wielkość różnic dzielących w tym zakresie Warszawę od większości podregionów województwa mazowieckiego (oraz ich narastanie) sugeruje też, że ich wyrównanie jest prawie niemożliwe. Znacznie prostsze byłoby wyrównanie różnic pomiędzy podregiony po wyłączeniu Warszawy, z uwagi na to, iż są one mniejsze (z wyjątkiem podregionu warszawskiego zachodniego, będącego w strefie bezpośrednich wpływów ośrodka centralnego).

Uwarunkowania panujące w latach 2002–2008 na mazowieckim rynku pracy (szczególna sytuacja Warszawy) wskazują, że znaczny wpływ na kształtowanie się sytuacji gospodarczej Mazowsza oraz dostępu do rynku pracy i przestrzennych dysproporcji w tym zakresie miały „korzyści aglomeracji”²⁴. Należy przy tym mieć na uwadze, że przekroczenie pewnych granic w rozwoju aglomeracji warszawskiej może doprowadzić do wystąpienia „niekorzyści aglomeracji”, związanych ściśle z występowaniem określonych progów rozwojowych²⁵. Zarówno ten aspekt rozwojowy, jak i ekonomiczno-społeczne koszty występujących (a zarazem narastających) dysproporcji gospodarczo-społecznych winny skłaniać do refleksji nad przyszłością Mazowsza. Wydaje się bowiem, że plany dotyczące zrównoważonego i harmonijnego rozwoju województwa mazowieckiego (którego warunkiem jest wyrównywanie różnic pomiędzy podregionami) w dużej mierze pozostają w sferze teoretycznych rozważań i deklaracji.

Labour market in the Mazowieckie Region

Summary

The situation on a labour market is determined by both endogenous (internal) and exogenous (external) factors.

²⁴ Szerzej na ten temat: K. Kuciński, *Geografia ekonomiczna. Zarys teoretyczny*, SGH, Warszawa, s. 78–92.

²⁵ Tamże, s. 149–154.

Endogenous factors include demographic resources which determine potential labour resources, business entities creating new work places (their number, size, structure, gross value of their fixed assets and the volume of capital expenditure), relationship between supply and demand of workforce (which reflects the level of economic activity among the population and the level of unemployment). Local, regional, national and global labour markets differ in this respect, which has an impact on their current and future economic and social development.

The above study focuses on analysing endogenous factors shaping the labour market of the Mazowieckie region between 2002 and 2008. It endeavours to compare the labour market of the Mazowieckie region to the Polish national labour market taking into consideration the existence of internal differences indicating spatial disproportions in relation to the level of economic and social development and the access to employment in the Mazowieckie region.